

CYRIEL BUYSSE ACHTERNA

(gids bij de Cyriel Buysse-wandeling
in het Land van Nevele)

Redactie : Johan TAELEMAN (C.S.C.-Nevele)
Jan LUYSSAERT (Heemkundige Kring Nevele)
Herman GOETHALS (Producer, BRT1)

Foto's : Antoine JANSSENS

CYRIEL BUYSSE ACHTERNA

**(gids bij de Cyriel Buysse-wandeling
in het Land van Nevele)**

**Redactie : Johan TAELEMAN (C.S.C.-Nevele)
Jan LUYSSAERT (Heemkundige Kring Nevele)
Herman GOETHALS (Producer, BRT1)**

Foto's : Antoine JANSSENS

Cyriel Buysse ca. 1879

CYRIEL BUYSSE

Cyriel Buysse werd geboren te Nevele op 20 september 1859 als eerste zoon van de industrieel Louis Buysse en van Pauline Loveling, de oudere zuster van de schrijfsters Virginie en Rosalie Loveling. Aanvankelijk voorbestemd en ook opgeleid om het familiebedrijf (cichoreifabriek en olieslagerij) mee te beheren, blijkt Buysse echter in de loop van zijn zeer bewogen adolescentenjaren heel andere belangstellingpunten ontwikkeld te hebben. Heel bepaald gaat hij dromen van een schrijversloopbaan.

Gestimuleerd door zijn tante Virginie Loveling publiceert hij in 1885 zijn eerste werkjes : zijn satirische Verslagen over den gemeenteraad van Nevele en Het Erfdeel van Onkel Baptiste, een realistische novelle in de traditionele stijl. Hierin blijken al een aantal kwaliteiten van de latere meester : zijn scherpe opmerkingsgave en het vermogen om het waargenomeene levensecht weer te geven, de rake typing, de vlotte verteltrant en ook zijn aandacht voor de sociale wantoestanden op het Vlaamse platteland.

In 1890 verrast Buysse de hele literaire wereld in Vlaanderen en Nederland met zijn schokkende, naturalistische novelle De Biezenstekker, een rauw verhaal rond een buiten-echtelijk kind, waarin de sociale wantoestanden op het Vlaamse platteland en de daaruit voortvloeiende morele ontarding met een aangrijpende soberheid ten tonele worden gevoerd. Deze explosie van brute kracht, mateloze passie en doffe ellende herhaalt zich in de volgende jaren nog een aantal keren op een ongeëvenaarde wijze in andere verhalen (de novellenbundels Te Lande van 1900 en Van arme mensen van 1901) en vooral in zijn naturalistische romans (o.a. Het recht van de sterkste van 1893 en Schoppenboer van 1898), alsook in het toneelstuk Het gezin Van Paemel (1903). Intussen is Buysse gehuwd met de Haagse dame Nelly Dysserinck (1896). Aanvankelijk woont het gezin - dat verrijkt wordt met een zoon René - in Den Haag, maar gedreven door heimwee naar Vlaanderen (zijn grote inspiratiebron) komt Buysse weldra de zomers doorbrengen op het "Rozehuis" in Afsnee. Nog later "wijkt hij uit" naar de Molenberg in Deurle, waar hij een paalhuis laat bouwen dat voortaan - met uitzondering van de oorlogsjaren ("ballingschap" in Nederland) - zijn geliefd atelier zal zijn.

Kort na de eeuwwisseling komt er een kentering in Buysse's literair werk : het rauwe naturalisme wordt geleidelijk getemperd door een sentimenteel-romantische inslag, die echter nooit tot tranerigheid of mufte kleinburgerlijkheid vervalt.

Heden is de graanoogst begonnen. Dat is een dag waarnaar de boeren hunkerend verlangen, maar die mij met stille weemoed vervult.

(Uit "Zomerleven" 25 juli 1913)

Een gedenksteen ! ... Ik denk aan een gedenksteen ! ... Misschien wordt later ook voor mij een gedenksteen bevestigd in het huis waar ik geboren ben. Ik denk er aan met stille glimlach, en, als dat ooit gebeurt, dan hoop ik dat het plaats zal hebben op een mooie zomerdag en dat de liefjes hand in hand langs gouden korenvelden naar mijn dorpje zullen komen, dat zij vrolijk zullen feesten en dansen en elkaar omhelzen in de zoete stilte van de schone, zachte zomeravond, en dat ze zich helemaal niet zullen bekommeren om wie ik geweest ben of wat ik gedaan heb.

(Uit "Zomerleven" 24 juli 1913)

Aanleiding daartoe was op de eerste plaats ongetwijfeld een evolutie in Buysse's persoonlijkheid : met de jaren werd zijn kijk op de mensen en hun onderlinge verhoudingen duidelijk steeds milder. Op de tweede plaats kan ook de -vaak ongegronde- kritiek op zijn naturalistisch werk hem tot een zekere matiging aangezet hebben. De literaire critici hadden immers wel unaniem zijn schrijverstalent erkend, maar vooral in Vlaanderen had men hem toch ook beschuldigd van pornografie, gewilde brutaliteit en ongeoorloofde effectzoekerij.

Voor deze (nochtans ongerechtvaardigde) verwijten zal Buysse wel niet helemaal ongevoelig gebleven zijn.

In alle geval zien we tussen 1905 en de eerste wereldoorlog het "rijpste" en "evenwichtigste" werk van Buysse verschijnen : we vermelden hier vooral zijn romans Het leven van Rozeke van Dalen (1905) (volgens velen Buysse's hoogtepunt), 't Bolleken (1906), Lente (1907), Het Ezelken (1910) en De nachtelijke aanranding (1912). Kort na de oorlog verrast Buysse nog eens met de stevig geborstelde, sterk autobiografische roman Zoals het was (1921).

De derde fase van Buysse's literaire loopbaan (1920 tot zijn dood in 1932) wordt overigens gekenmerkt door een mild realisme : opvallend zijn vooral de warm-menselijke belangstelling voor de veranderende sociale verhoudingen op het Vlaamse platteland en de daarmee gepaard gaande mentaliteitsverandering, alsook de diepere psychologische tekening van zijn karakters. Te vermelden zijn hier vooral zijn romans Tantes (1924) Uleken (1926) en De Schandpaal (1926), alsook zijn (vaak anekdotische) verhalenbundels Typen (1925) en Kerels (1927). Zijn laatste groot werk is de roman Twee werelden (1931).

Op 25 juli 1932 overleed Cyriel Buysse te Afsnee. Hij liet ons een uitgebreid oeuvre na van blijvende, onvervangbare waarde. We citeren Prof. A. Van Elslander : "Is Buysse maar mijn mening meer dan een geboren verteller en een talentvol beoefenaar van de boeren- of buitenroman, zijn kracht lag ongetwijfeld in de evocatie van "Arm Vlaanderen", waarvan hij het beeld voor latere geslachten op ontroerende en onvervangbare wijze heeft vastgelegd". (Uit : Het literaire leven in het Land van Nevele, 1972, blz. 37).

Tussen 1974 en 1982 verscheen Buysse's Verzameld Werk (7 delen) bij A. Manteau N.V., Brussel. Prof. A. Van Elslander en Prof. A.-M. Musschoot bezorgden tekst en commentaar. Verder zagen enkele Buysse-omnibussen het licht bij D.A.P. Reinaert Uitgaven, Brussel. Er zijn ook nog verscheidene pocket-uitgaven van afzonderlijke romans.

Hij stak de linkerhand uit, als om een steun te zoeken, en, traag het hoofd schuddend, met een gebaar van uiterste gelatenheid en weemoed, murmelde hij in een lange doffe zucht :

- O, wa veur 'n leven ! ... Wa veur 'n leven ! ... Wa veur een leven ! ... Gans zijn verleden van arm, uitgehonger, afgebeuld en uitgebuit lastdier ; het bewustzijn van geheel zijn monstrueus bestaan van martelaar van de arbeid, van sociale dupe, scheen hem, in het afgrijzen van de doodstrijd, eensklaps, als een vernielende ontsluiting, uit het hart op de lippen te wellen.

(Uit "Een levensdroom", 1899)

Midderwijl was zijn omgang met de dorpsheren geregelder en intiemer geworden. Hij aarzelde noch streed weldra meer tegen wat hij in 't begin als een vernedering voelde ; verveling en gewoonte dreven hem nu elke dag, wanneer hij niet bij Irma was, op vaste uren naar de herbergen, waar hij wist dat hij hen zou vinden. Voor iedere dag van de week hadden zij een andere gelegenheid, met de afwisselende spelen of praatjes, die hun lange, lege winteravonduren vulden. Maandags en vrijdags was het in 'd Ope van vrede, de oude deftige herberg, waar al de voornaamste ingezetenen regelmatig kwamen ; dinsdags in Cecilia, waar de fanfaremaatschappij haar repetities hield, woensdags in Den dubbelen Arend, waar de whistclub was gevestigd, donderdags in Den Handboog, waar de schuttersgilde haar lokaal had. Zaterdag zaten zij in 't Gemeentehuis, waar niets speciaals gebeurde en 's zondags liepen zij van de ene herberg naar de andere ...

(Uit "Het Bolleken", 1906)

HET NEVELE VAN DE JONGE BUYSSE

Toen Cyriel Buysse in 1885 begon te schrijven, had hij Nevele leren kennen als een verarmde landbouwgemeente met iets meer dan 3.000 inwoners. Ruim één tiende van de bevolking genoot steun van het Armenbestuur. Men voelde er nog steeds de nasleep van de aardappelplagen (1845-1849), de boerderijen waren doorgaans te klein om goed te kunnen renderen en buiten de landbouw was er weinig werkgelegenheid. Wel herbergde het dorp een aantal kleine familiebedrijven : o.a. een paar brouwerijen, een haarplukkerij en het bedrijf van Buysse's ouders (cichoreifabriek en olieslagerij). Een groot deel van de bevolking ging 's zomers in loondienst bij de grotere boeren en verdiende 's winters de kost met onderbetaalde thuisarbeid : zwingelen, weven, haarplukken, enz. Het spook der armoede bracht menigeen tot de bedelstaf, de wildstrokerij, de kruimeldiefstal, en helaas ook wel eens tot erger. Dat vrouwen, kinderen, gehandikapt en bejaarden de grootste slachtoffers van deze sociale ellende waren, hoeft amper gezegd te worden.

Nevele maakte dus volop deel uit van "Arm Vlaanderen". Bovendien ging die sociale ellende - hier zoals elders - nog gepaard met geestelijke onvrijheid. Alleen de goeude zelfstandigen en de grote boeren konden zich boven die ellende verheffen. Zij vonden elkaar terug in de deftige dorpsherberg of in het relatief bloeiend verenigingsleven.

In de tweede helft van de 19de eeuw was er te Nevele o.a. een toneelmaatschappij "Moedertaal en Broedermin" (gesticht in 1846) en een fanfare (sedert 1867).

Pas in de 20e eeuw zou Nevele - net als heel het Vlaamse platteland - zich uit zijn isolement losmaken en volwaardig deel hebben aan de sociaal-ekonomische en kulturele opgang van Vlaanderen.

DE WANDELING

OP "DEN HUL"

Het Cyriel-Buyssepad begint en eindigt op het kruispunt van de Langemunt enerzijds en de Blasiusdriesstraat + Zeistraat anderzijds. In de volksmond noemt men dit kruispunt "den Hul".

In de toponymie betekent "hul" verhevenheid, heuvel. "Den Hul" en de daarbij aansluitende Zeilstraat vorm(d)en inderdaad een verhevenheid in het mikroreliëf van Nevele.

Over Julken, het 5-jarige buitenechtelijke knaapje uit De Biezenstekker (1890)

Op zekere morgen duwde zijn moeder hem een korfje in de hand en zei :

- Goat en verdient ouë kost, 'k 'n wille gien luoards mier kwieken.

Hij was toen vijf jaar oud. Hij wist zelfs niet, het arme kleintje, hoe hij doen moest om te bedelen. Hij dwaalde de ganse dag rond in het veld en 's avonds, uitgehongerd, kwam hij met enkele, ergens uitgetrokken worteltjes en rapen thuis. ...

Hij leerde schooien ; hij leerde langs de straten van het dorp, met zijn korfje aan de arm, van huis tot huis rondgaan. In 't begin kreeg hij weinig. Hij was te klein om bij de bel te komen, hij klopte zachtjes, met de vuistjes, op de zware deuren.

- Wa wilde, ventje ?

- ... Ha 'k en weet-e 'k ik niet ... Hij stond en draalde.

- Nen boterham ?

- Joa.

- Hoe hiete gij ?

- Julken.

- Julken wie ?

Hij gaf geen antwoord.

- Julken Cloet ?

- Nien, nien.

- Hoe dan ?

- Julken Biezenstekker.

Men had hem zo zijn bijnaam leren zeggen, en toen hij de dorpelingen het laag vermaak gegeven had die door hemzelf te horen uitspreken, kreeg hij zijn boterham.

Uit : Het Recht van de Sterkste (1893)

... Daar kwam hij (= Reus Balduk) in nauwe aanraking met de ganse groep schavuiten, de welbekende en beruchte bende van Donder de Beul, Klod de Vos, Boef Verwilt en de anderen, en het duurde niet lang of deze schelmen waren zijn dagelijkse gezellen geworden.

Zij vergaderden gewoonlijk aan de gevel van de Maan, een herberg om de hoek van de Zijstraat en de Grote Dorpsstraat. Daar zaten of lagen zij nagenoeg de ganse dag, ingevolge 't weder, in de zon of in de schaduw uitgestrekt, schimpend de bedrijvige voorbijgangers nakijkend. Zij praatten en lachten, zij vertelden anekdoten en avonturen, zij genoten van het leven, vrij van kommer en van zorgen.

Bij uitbreiding wordt "den Hul" ook gebruikt voor de wijk Blasiusdries + Zeistraat.

Thans is "Den Hul" een gewone wijk met een vriendelijke bevolking die door hard werken en door de sociale ontvoeringsstrijd een zekere welstand verworven heeft, maar tot het begin van de 20e eeuw vormden deze twee straten de meest verarmde wijk van Nevele. Het was een soort "reservaat" waar alle sociale ellende van "Arm Vlaanderen" zich als het ware had opgestapeld.

Grote gezinnen woonden er in veel te enge, ongezonde huisjes (zgn. kortwoonsten, veelal eigendom van het Armenbestuur).

Om aan de kost te komen moesten vader, moeder en ook de ietwat grotere kinderen in loondienst gaan. Dat betekende meestal 12 uur of meer per dag hard zwoegen, vaak in erg ongezonde omstandigheden en tegen een veel te laag loon, waarmee men zich nauwelijks wat te eten en de hoogst nodige kleding kon aanschaffen. Dat alles bracht mee dat men voor een kortstondige opbeuring uit deze doffe ellende steeds vaker naar de fles alcohol greep, iets wat op zijn beurt die ellende alleen nog maar vergrootte.

In periodes van werkloosheid waren de zwaksten onder hen veroordeeld tot de bedelstaf, terwijl de sterksten en de stoutmoedigsten de grootste nood probeerden te lenigen door wildstroperij en ook wel eens door kruimeldiefstallen. Wie geneigd zou zijn die praktijken te veroordelen vanuit de hoek van het burgerlijk fatsoen, bedenke toch heel even dat deze slachtoffers van de sociale onrechtvaardigheid vaak geen andere uitweg hadden. Onder elkaar hadden zij overigens strikte regels van solidariteit.

Hoe dit "reservaat" van arme mensen ontstaan is, valt niet zondermeer uit te maken. De veronderstelling dat de meesten in de jaren 1840 naar Nevele gekomen waren om tewerkgesteld te worden bij het graven van het Schipdonkkanaal en er zich nadien blijvend gevestigd hadden, wordt door de Nevelse archieven tegengesproken : bekende families als Kneuvelds, Telleir, Joos, De Paepe, Snoeck en De Brabandere worden al in de oudste registers van de burgerlijke stand (einde 18de eeuw) als bewoners van "den Hul" vermeld.

Het feit dat de Zeistraat vroeger de "Franse Straat" heette en dat er daar in de 19de eeuw nogal veel Franse namen voorkwamen (b.v. Telleir of Tellier, Coryn, Beryngier, De Lannoy, Hancq, Faucheux), wekt het vermoeden dat een oude kern bestond uit aangestrande Fransen of Walen, die letterlijk en figuurlijk aan de rand van de Nevelse samenleving zijn blijven hangen.

Uit : Zomernacht (1922)

... Hoe lang is dat alles alweer geleden, en waar gebeurde het ? ...

Het was in Vlaanderen, lange, lange jaren her ; in het schone Vlaanderen van vreugde en vrede, waar zelfs het misdrijf nog iets grappigs had. Gaarne gaf ik iets van de laatste jaren of dagen die ik verder te leven heb, om nog eens met de twee stropers mee te mogen gaan, op een zwoele zomeronweersnacht, daar, langs het aardig beekje, in de besloten visserij van meneer Fitor, terwijl hij bij het mooie Eleken in de Ope van Vrede borrels zit te drinken...

DE ZEISTRAAT - 1930

Waarom we "den Hul" als begin- en eindpunt van het Cyriel-Buyssepad gekozen hebben, laat zich gemakkelijk raden. Boven alles heeft Buysse in zijn werk op ontroerende en onvervangbare wijze een beeld opgehangen van "Arm Vlaanderen" en waar kon je als 19de-eeuwse Nevelaar dat arme Vlaanderen op een aangrijpender manier zien leven en sterven dan op "den Hul" ? Hier woonden de tragische "helden" van zijn beste, meest authentieke literaire scheppingen : De Biezenstekker, Het Recht van de Sterkste, Grueten Broos, Het leven van Rozeken van Dalen (om maar de belangrijkste te noemen) zijn hier ooit bittere werkelijkheid geweest.

Buysse heeft overigens die werkelijkheid van nabij gevolgd en gekend, want in zijn jongere jaren was hij er een welgekomen gast en ook later sprak men er doorgaans met welgemeende hartelijkheid over "meneer Seriel". De sterke verhalen die men hem daar vertelde over de nachtelijke tochten, moeten een diepe indruk nagelaten hebben in het ontvankelijke gemoed van de jonge Buysse en het heeft ons niet te verwonderen dat het er hem toe aanzette al eens mee op stap te gaan. Vaak schreef hij dan ook met een nauwelijks verholen sympathie over dat soms wel ruwe volkje, maar boven alles spreekt uit zijn werken een diepe deernis met deze weerloze bewoners van "Arme Vlaanderen".

Nu nog wonen hier de nazaten van Slimken Snoeck, Grueten Broos, Clep Sandrie, enz., maar de sfeer op "den Hul" is nu -gelukkig- helemaal anders geworden. Het is nog wel in hoofdzaak een arbeiderswijk, maar de vriendelijk opgesmukte huizen, de verzorgde tuintjes en vele andere dingen verraden een relatieve welstand onder de gastvrije bevolking. Toch valt het de wandelaar niet moeilijk om in de architectuur hier en daar nog sporen van de vroegere toestand te ontdekken.

Wij wandelen nu door de Zeistraat en letten o.a. op het gebrek aan structuur in de bebouwing. Van een rooilijn is er amper sprake en nu eens staat de voorgevel, dan weer de zijgevel naar de straat toe. Deze laatste bouwwijze is doorgaans wel de oudste : men richtte de langgevel naar het zuiden. Men bedenke ook dat wat nu één huis is, vroeger vaak uit twee of zelfs drie huisjes bestond.

Na een paar honderd meter steken we het gevaarlijke F1-circuit van Nevele (de "grote ring"...) over. Deze recente aanwinst (?) heeft de oostzijde van Nevele-dorp verknoeid.

Even verder verandert de Zeistraat van naam : we zijn nu in de Egelare (vroeger : Legelare, d.w.z. laag gelegen open plek). Tot in de 17de eeuw stonden er hier geen hui-

Uit : Gampelaarken (1890)

O Gampelaarken, ik heb u gestreeld en gekust en getroost en u centen gegeven, maar neen, mijn berouw en medelijden hebben in mij de pijnlijke ontroering niet uitgewist, die op mijn kleine misdaad volgde ; want, wat mij daarin ontroerd heeft, is noch zozeer mijn misdaad in zichzelf, noch uw kinderdroefheid, noch zelfs dat dun streepje bloed, dat met tranen en kwijltjes vermengd, langs uw kinnetje vloeide, maar wel de zwijgende gelatenheid, waarmee gij mijn barbaarse handelwijs bejegende ; uw stille onderwerping aan een onverdiende smaad, dat ganse, u als het ware ingeboren voorgevoel van wat uw later leven wellicht zal moeten wezen : arm zijn... lijden ... kind, en zwijgen.

zen : deze alluviale gronden van de Kalevallei waren toen nog "gemene" (d.w.z. gemeenschappelijke) weiden. Als we mogen aannemen dat ook de Blasiusdries ooit "gemene weide" geweest is (zie verder), dan ligt het nogal voor de hand dat de Zeistraat ontstaan is als "driftweg", waarlangs dus het vee naar de gemeenschappelijke graasplaatsen gedreven werd. Mettertijd is er daar dan ook bewoning gekomen.

Het voorlaatste huisje aan de rechterkant van de Eigelare hangt nog een beeld op van de vroegere "kortwoonst", een huisje (vaak eigendom van het Armenbestuur) met een klein lapje bijhorende grond. Het huisje zelf had beneden twee kleine vertrekken : een woonkamer (tje) met open haard en een slaapkamer (tje) voor de ouders. In de woonkamer stond een trapladder die (via een luik) naar de zolder leidde. Daar sliepen vaak 10 of meer kinderen onder de dakpannen, die niet altijd een veilige beschutting tegen regen, wind en zelfs sneeuw bleken te bieden. Op die zolder werd er bovendien nog allerlei klein gerief opgestapeld. Ook het graan werd er bewaard en niet zelden hingen er de tabaksbladeren te drogen.

NAAR DE KOUTER

De langzaam stijgende weg brengt ons nu van de alluviale Kalevallei naar een heel ander kultuurlandschap, waarover straks meer.

Meteen betreden we ook het grondgebied van de vroegere gemeente Vosselare, die echter in 1976 net als Hansbeke, Landegem (spits kerktorentje links in de verte), Merendree, Poesele en Nevele zelf tot de huidige gemeente Nevele gefusioneerd is. Het is ongetwijfeld een oude woonkern (1088 : Furselar. 1122 : Vurslar) met een mooie Germaanse naam. Het eerste lid is vurs/vors "gaspeldoorn, stekelbrem". Deze plantnaam is in het Nederlands alleen in sommige plaatsnamen blijven voortleven : b.v. Vorselaar, Vosse-laar, Vurste).

Het tweede lid laar heeft nogal een vage betekenis. In algemene zin was het een onbebouwd stuk grond. De plaatsnaam betekent dus : "stuk onbebouwd grond met stekelbrem". Buysse had de gewoonte in zijn werken de plaatsnamen enigszins te kamoufleren : met Vannelare heeft hij ongetwijfeld Vosselare voor ogen gehad.

Tussen de Kalevallei en de hogergelegen kouter zien we links gedeeltelijk achter een monumentale treurwilg verborgen, de statige boerderij het Zevenbunder (bunder : een oude landmaat van 13.365 m²). Het is niet uitgesloten dat

Uit : Het Recht van de Sterkste (1893)

... toen Klod de Vos als een uitzinnige hen tegemoet gesprongen kwam, met doffe stem schreeuwend :

- Nondedzju ! Reus ! Smuik ! Donder ! Boef ! Komt langs hier, nondedzju. Help ons ! Het net zit tot barstens vol. Zij renden, hieven hun lichtbak ter hoogte van de fuik, die Clep en Bradden, met moeite, uit al hun krachten vasthielden ; en een enkele schier eerbiedige kreet versmachtte in hun keel :

- Nondedzju !

Uit : E. d'OLIVEIRA : Cyriel Buysse. De jongere generatie
(1913)

"Ik zie de werkelijkheid voor mij en op de werkelijkheid die als beeld in mijn hoofd zit, ga ik bouwen. Maar er komt zoveel bij en er gaat zoveel af. In mijn werk is het gedeelte van de verbeelding zeer groot."

"Het is wel gebeurd dat sommige mensen zeiden : Mijnheer Buysse heeft over ons geschreven. Maar dan werd daaraan getwijfeld, omdat sommige dingen niet precies klopten. Je componeert je boeken, nietwaar ? Je neemt iets van die en iets van een ander, en daarvan maak je je personages. De mensen in mijn boeken zijn niet helemaal integraal zoals zij langs de wereld lopen."

deze boerderij meespeelt in Buysse's werk. In Het Recht van de Sterkste (1893) vertelt Buysse in grootse stijl hoe de bende van Reus Balduk in een stormachtige herfstnacht de vijvers van het kasteel van "Lauwegem" (= Landegem ? wellicht het kasteel van Kervyn de Merendree, op de grens van Landegem en Merendree) leeg laat lopen in de "Onderkanel" en op die manier massa's vis op het droge haalt. Door de boswachters betrappt moeten ze echter hun buit in allerijl in een karretje laden en hals over kop de vlucht nemen. Aangezien ze geen heler meer kunnen vinden, beslissen ze hun vangst zonder omhaal voorlopig uit te zetten in een vijver van een boerderij op hun vluchtroute ...

Als we nu de ligging van het Zevenbunder bekijken en daarbij overwegen dat er daar tot voor enkele jaren een uitgestrekte vijver lag, dan komt het ons niet zo onwaarschijnlijk voor dat daar zo'n honderd jaar geleden de buit van de "wonderbare visvangst" ondergebracht werd. Dat Buysse eerder in zijn boek boer De Waele als eigenaar van het bedrijf noemt terwijl er op het Zevenbunder nooit een De Waele gewoond heeft, hoeft nog niet noodzakelijk onze veronderstelling te ondergraven.

Buysse ging bij het schrijven van zijn boeken altijd wel uit van reële toestanden en gebeurtenissen, maar hij transfigureerde die werkelijkheid doorgaans naar de maat van zijn artistieke verbeelding. Dit moeten wij ons altijd voor ogen houden, wanneer wij ons aan een topografie van Buysse's werken begeven. De meeste plaats- en persoonsnamen zijn fiktief of met opzet gekamoufléerd. Fiktief is in bovenstaand geval ongetwijfeld ook boer De Waele, althans de naam : in heel de buurt woonde daar toen geen boer De Waele.

Terwijl we de weg van Vosselare naar Landegem kruisen om de Gentstraat in te slaan, glijdt onze blik links over de uitgestrekte kouter. Het kultuurlandschap in het Land van Nevele wordt vooral gekenmerkt door zijn kouters en bulken.

Kouters zijn gronden van gelijke droogte die dus op dezelfde manier en op hetzelfde ogenblik bewerkt kunnen worden en dus een gezamenlijke bewerking mogelijk maken. Een kouter moest bewaakt en beschermd worden, bovendien was hij onveilig, zodat de landbouwers in groep gingen wonen op de rand van de kouter.

Bulk betekent "beloken, afgesloten". Bulken zijn natte gronden ; om het land te ontwateren werden grachten gedolven op regelmatige afstand van mekaar. Zo ontstonden afgescheiden of "afgesloten" percelen. Langs de grachten werden bomen of struikgewas geplant "de zgn. kanten" om het vee uit het perceel te houden. Omdat de vochtigheid van de

CAFE IJZEREN EIKJE 1977

CYRIEL BUYSSE OP DE LEIE

percelen ongelijk was konden de bulken, in tegenstelling tot de kouters, niet gemeenschappelijk en gelijktijdig bewerkt worden. Vandaar dat de afzonderlijke bulken meestal een eigen naam hebben, terwijl we op de kouter om zo te zeggen geen perceelsnamen terugvinden.

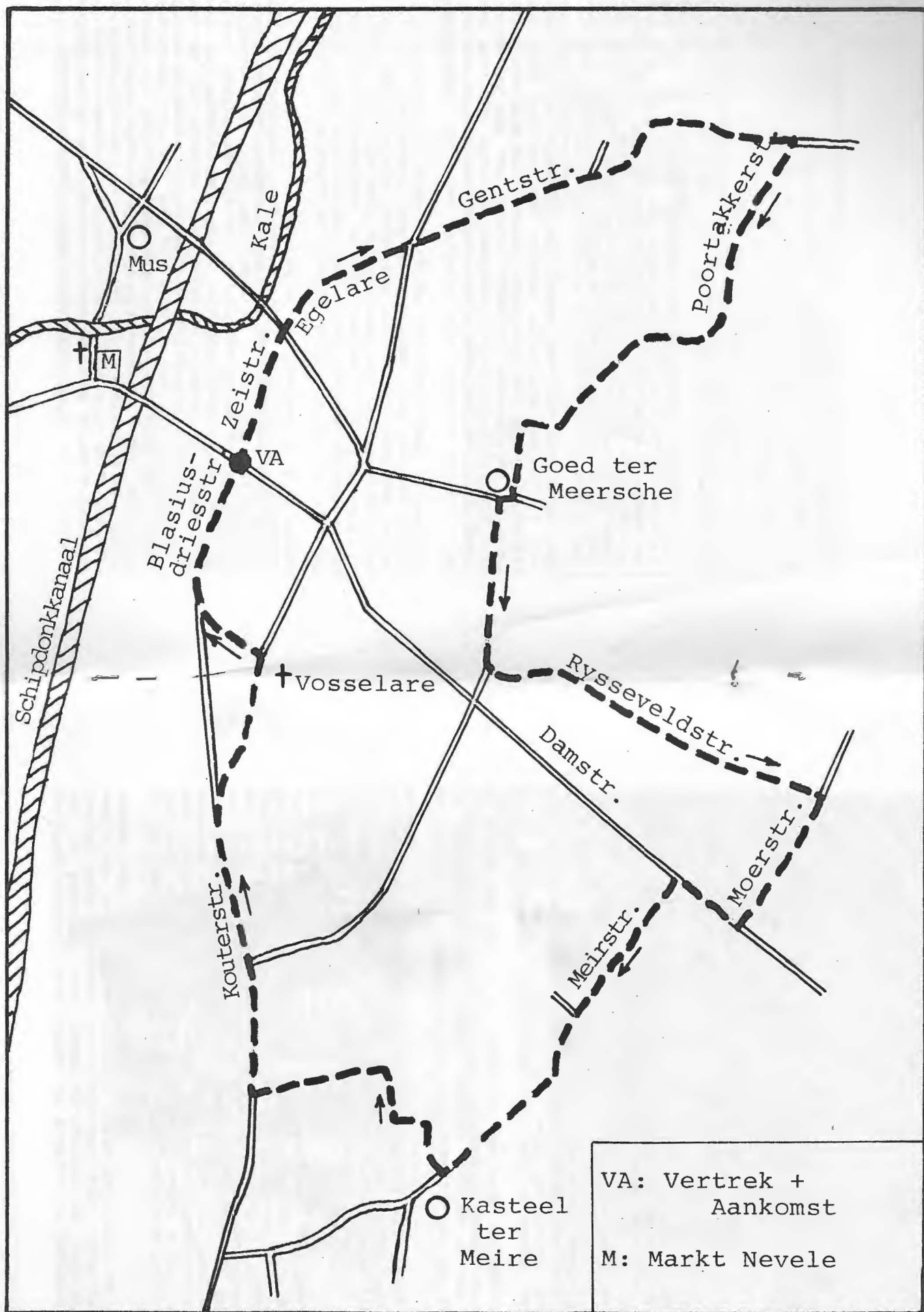
Op de hoek van de Gentstraat en de Landegemstraat stond tot voor enkele jaren nog café "Het ijzeren eikje". Omdat een ijzeren eikje een nogal zonderlinge combinatie is, groeiden allerlei verhalen rond die naam. De geschiedenis van Nevele leert ons echter dat de Vrijheid van Nevele, ook Stede van Nevele of Nevele Binnen genoemd, afgesloten was door hekken aan de hoofdwegen die naar de Stede van Nevele leidden. Eén van de vijf hekken bevond zich aan de Egelare op het brugje over de Hulbeek. Over dit brugje leidde een belangrijke weg, de Gentstraat, over Vosselare en Baarleveld naar Drongen en Gent. De naam van dit vroeger café verraaft duidelijk een "ijzeren hekje" en toen de betekenis van de naam niet meer begrepen werd heeft men er eikje van gemaakt. "Het ijzeren eikje" is dus een laatste, taalkundige getuige van een ijzeren hek dat de grens van de Vrijheid van Nevele aanduidde.

We volgen de Gentstraat nog een eindje, tot we rechts de Poortakkerstraat kunnen inslaan. Als we na een paar honderd meter op het onverharde weggedeelte komen, ontwaren we links van ons in de verte, in een wolk van groen, het Leiedal.

Naast het Nevelse platteland is de Leie de tweede belangrijke pool in het leven en het werk van Cyriel Buysse. Zijn blauw en geel niet de geliefde kleuren van de Nevelse schrijver? Geel als symbool voor de vruchtbaarheid van deze streek, blauw voor de Leie.

De Leie stelde Buysse in staat zijn twee geliefde sporten te beoefenen: 's winters toonde hij op de Leie en de Leiemeersen zijn grote vaardigheden als schaatser (zie De Roman van de Schaatsenrijder, 1918) en in de zomer kon je Buysse hartstochtelijk zien roeien op Vlaanderens mooiste rivier.

Om aan de mondaine drukte van het "Rozehuis" te Afsnee te ontsnappen wijkt Buysse in het begin van deze eeuw uit naar de Molenberg te Deurle. Daar, boven het Leiedal, laat hij een paalhuisje oprichten dat tot zijn laatste levensdagen zijn geliefde atelier zal zijn. Daar komen alleen zijn beste vrienden op bezoek: de Leieschilder Emile Claus en de dichter Maurice Maeterlinck, die hij bij een schaatstocht op de Drongense Leiemeersen had leren kennen.

HET TRAJEKT IS AFGEBAKEND MET GEEL EN BLAUW, DE KLEUREN VAN CYRIEL BUYSSE.

Uit : De Roman van de Schaatsenrijder (1918)

Weldra verkeerde ik er op intieme voet met de Grote Dichter (= Maurice Maeterlinck), de Grote Schilder (= Emile Claus), de Grote Musicus (= ?) en nog vele anderen, allen harts-tochtelijke schaatsenrijders. Wij reden er samen gecompliceerde en mooie figuren midden in een elegante drukte van dames en heren, die ook reden en ons zeer bewonderden. En zo langzaam aan breidde de kring van kennissen zich uit en wij werden allen mondaine rijders en weldra zag men ons zwieren met mooie, geparfumeerde wezentjes, in rijke, bonten mantels en 't werd een soort gedistingeerde hofmaking van elke dag, waaruit - zo werd gefluisterd - wel een paar chique huwelijken zouden kunnen voortspuiten ...

Volkssagen

"Zo zou er een onderaardse gang lopen van het Groot Goed ter Meersche naar de kerk van Vosselare (1). Lang was er op dat hof een blauwe steen te zien en dat zou het begin van die gang geweest zijn. En die steen kon zelfs met geen drie of vier paarden verplaatst worden. In die gang lag er zogezegd een glazen bol die zich elke dag een stap verplaatste."

Bij dit laatste sluit enigszins het volgende verhaal aan : "Ik heb horen zeggen dat de paters daar op het Groot Goed ter Meersche zijn komen lezen en dat ze dat spook op de verste hoek van de grond in een fles gestopt hebben en dat het alle jaren een stap nadert. En als het aan het hof van Steenkiste (vroegere bewoner) zal gekomen zijn, zal het hof ontploffen."

(1) Volgens een andere versie naar de kerk of het klooster van Nevele.

Intussen zijn we vlakbij een groot boerenerf gekomen dat nu bezaaid is met recente bedrijfsgebouwen en een gemoderniseerde woning. Van het standpunt van de wandelaar is het jammer dat de moderniseringsdrang ook hier een zware streep onder een rijk verleden getrokken heeft. We staan hier immers voor het aloude Groot Goed ter Meersche. Tot voor een paar jaar had de woning nog haar statig 18de-eeuws uitzicht. Eertijds was de hoeve ook omwald en een monumentale poort verschaftte toegang tot het erf. Van dat alles is er alleen een vijver ten noordwesten van de woning overgebleven.

In hun "Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen" (1864-1870) (deel Vosselare) schrijven F. De Potter en J. Broeckaert het volgende :

"De overlevering wil dat de Tempeliers aldaar hun verblijfplaats hadden en dat na de afschaffing van deze orde, in 1312, de familie Van der Meersch, van Nevele, er in het bezit van kwam. Wat die overlevering schijnt te bevestigen, is de aanwezigheid, in de nabijheid van dit goed, van landen genaamd het Tempelhof en het Tempelland, die in 1650 aan de Commanderie van Malta, te Gent, toebehoorden".

Eén en ander verdient hier beslist nog nader historisch onderzoek, maar zoals overal waar er zich echte of vermeende Tempeliersbezittingen bevinden, doen er hier in de omgeving nog allerlei volkssagen de ronde. Het klassieke ingrediënt daarbij is ongetwijfeld de onderaardse gang.

We hebben nu ongeveer 1/3 van het wandelpad afgelegd. Wie om de een of andere reden zijn tocht wenst in te korten, kan als volgt naar het vertrekpunt terugkeren :

- rechts de asfaltweg (Poortakkerstraat) tot het einde
- links de betonweg (vrij druk) tot het kruispunt "de Vos" (vroegere herberg)
- rechts de Langemunt tot het vertrekpunt.

Wie de tocht voort wil zetten, moet eveneens een goeie 150 meter de weg rechts volgen. Daar slaan we dan links een veldweg (dialekt : ne slag) in en zo komen we ter hoogte van een tuinbouwbedrijf in de Rijsseveldstraat. Ook daar moeten we naar links. Na ongeveer 100 meter zien we aan de linkerkant het Klein Goed ter Meersche met rechts vrij indrukwekkende stallingen met schuur en links alweer een kleine vijver met daarvoor een gemetselde aardappelkuil.

Uit : Zomerleven (1913)

11 mei

En men moet ook eens langs de 'kanten' gaan wandelen. De 'kanten' zijn de smalle grasstroken tussen het koren en de elzestruiken. Zij omsingelen elke partij akkerland en in de schaduw van de elzestruiken loopt en dartaelt meestal een slootje of een beekje.

Daar grazen de mooie, bonte koeien, door een koewachtertje in 't zeel gehouden ; daar zingen, dromerig-zacht, de groenvinkjes en daar bloeien, overheelderig, de witte- en-gele grasbloempjes en de teerblauwe vergeet-mij-nietjes.

LANGGEVELTYPE - MEIRSTRAAT - VOSELARE

Dergelijke kuilen wordt steeds zeldzamer op onze boerderijen.

We volgen de Rjisseveldstraat en komen duidelijk in een laagliggend, drassig gebied terecht. Tot voor korte tijd trof men in zo'n gebied heel veel wilgen en "kanten" met elzestruiken aan. Die waren erg nuttig voor de regeling van het waterpeil. De drang om elke meter grond in gebruik te nemen en ook de recente stormloop naar goedkoop brandhout heeft enorm veel houtgewas doen verdwijnen en aan dit "bulken"-landschap een charme ontnomen.

Aan het einde van de Rjisseveldstraat slaan we rechts af en volgen de Moerstraat (= grens tussen Vosselare en Sint-Martens-Leerne) tot we na ongeveer 200 meter de Damstraat bereiken. Deze straat heeft haar naam zeker niet gestolen, want ze vormt inderdaad een kleine dam in dit erg laagliggend gebied. We steken de nogal drukke Damstraat voorzichtig over en volgen die naar rechts over een honderdtal meter. Dan gaat het naar links, de Meirstraat in. Meir (e) is ongeveer hetzelfde als moer = drassig gebied. Deze straat brengt ons naar de zuidoostelijke uithoek van Vosselare, waar het Meirekasteel staat (zie verder). Intussen geven we echter onze ogen goed de kost, want welig tierende nieuwbouw en serres hebben gelukkig (nog) niet kunnen verhinderen dat hier en daar nog echte pareltjes van landelijke architectuur opduiken.

In het Land van Nevele vertonen de meeste hoeven van de kleine landbouwbedrijven de langgestrekte schikking, ook wel langgeveltype genoemd. De plattegrond vertoont dan een min of meer lange rechthoek. Onder één dak vinden we het woonhuis, de stallen en het schuurtje. Uiteraard zijn bedrijfsgebouwen en woonhuis door een binnenmuur van mekaar gescheiden. In de gevel van zo'n hoeve merken we vaak enkele groen geschilderde staldeuren naast mekaar. De deursponning van het woonhuis is meestal in verzorgd siermetselwerk uitgevoerd, maar nu soms verborgen onder dikke lagen verf. In de gevel van het woonhuis merken we soms een tweede, dichtgemetselde deur, de lijkdeur. Door deze deur werd het lijk naar buiten gedragen, want in het volksgeloof mocht een dode niet door de deur van de levenden worden gedragen.

Tussen twee linden betreden we vaak het erf van een hoeve. De linde is in het volksgeloof een bescherming tegen boze geesten en in die linde wonen goede geesten. Opvallend is dat men aan een linde vaak een Mariakapelletje hangt. Ongetwijfeld is dit een kristelijke aanpassing van het heidens geloof in de goede boomgeesten.

IJZEREN HEK - VOSELARE

BAKHUISJE - NEVELE 1969

Tussen de twee linden bij de ingang hangt een hek. Hekken zelf zijn met schuts- of vruchtbaarheidssymbolen versierd, waarvan nu voor de bewoners van de hoeve de betekenis helemaal is verloren gegaan. In de versiersing van het hek is meestal het odal-symbool verwerkt (∩). Het stelt de jaarlijkse loop van de zon voor : het dagelijks klimmen van de zon tot 21 juni en het weer dalen tot 21 december. Voor onze Germaanse voorouders betekende dit symbool bescherming van huis en erf.

De ijzeren staven van een hek lopen meestal bovenaan uit op een punt. Oorspronkelijk had die de vorm van een lelie, symbool van leven, geboorte en wederopstanding. Nu is die lelie (of lisbloem) onherkenbaar vervormd en vereenvoudigd en de oorspronkelijke betekenis ervan is zeker al lang verloren gegaan.

Op het erf, vrij ver van de woning en de andere gebouwen ligt op sommige boerderijen nog een (vervallen) bakhuis. Een bakhuis of ovenbuur bestaat uit twee delen : de voorhal (meestal ovekot genoemd) en de oven.

De voorhal werd in baksteen opgetrokken en had een zadeldak dat steil was, om de druk op de muren te verminderen. Omwille van het brandgevaar bestond de dakbedekking uit pannen.

Tegen de achterwand metselde men de schouwmantel en de schoorsteen, die een verkleinde weergave waren van de open haard, zoals die eertijds in boerderijen voorkwam. In het ovekot werden vaak de bundels hout opgeslagen waarmee men de oven stookte.

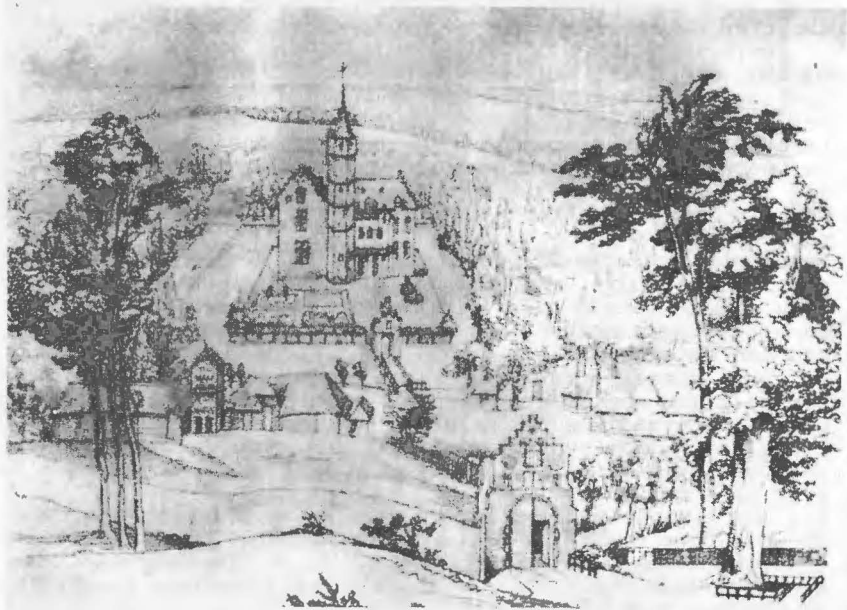
In onze streek vinden we vier types van ovens. Bij een eerste type werden een tiental boomstammen op 30 à 45 cm boven de grond in de zijmuren ingemetst. Hierop kwam de ovenvloer. Deze bouwwijze bood het voordeel dat onder de oven verse lucht kon stromen, wat de droogte van de oven zeer ten goede kwam.

Bij een tweede type rust de oven op een gemetselde boog. Op die boog kwam dan de oven. Ook hier kon verse lucht onder de oven doorstromen.

Bij een derde type rust de oven op verscheidene gemetselde bogen, met dezelfde voordelen als de voorgaande types.

Bij het laatste type rust de oven op de grond, hierbij steunen de draagmuren van de oven rechtstreeks op de fundering.

Bakhuizen of ovenburen zijn nu meestal uitgediend, vervallen of afgebroken. Waar ze nog bestaan hebben ze een nieuwe functie gekregen : nu eens doen ze dienst als kippen- of duivenhok, dan weer als bergplaats voor allerlei afgedankte voorwerpen, tot ze in mekaar storten en er alleen nog wat steenslag overblijft.

Vlak voor Meirekasteel treffen we aan de linkerkant nog een gaaf bewaard bakhuisje aan. Aan de overkant zien we een prachtig boerderijtje van het klassieke langgeveltype.

Aan het einde van de Meirstraat bereiken we links het Meirekasteel met park, vijver en neerhof. Eertijds bevond zich hier de zetel van de heerlijkheid ter Meere. De heerlijkheid was ruim 25 ha groot en strekte zich uit over het grondgebied van Vosselare, Sint-Maria-Leerne en Deinze. Ze bestond al in de 14de eeuw en was toen in handen van de familie Van der Meere. Sedert 1848 is de familie de Kerckhove d'Ousselghem eigenaar van het kasteel met park, neerhof en landerijen.

Het kasteel zelf heeft in de loop der jaren heel wat gedaanteverwisselingen ondergaan. Uit een gravure van 1547 kunnen we opmaken dat het toen een soort waterburcht was met dubbele omwalling (zie hiernaast). Na talrijke herstellingsbeurten en verbouwingen in de 16de, de 17de en de 18de eeuw werd het in 1818 door de toenmalige eigenaar Ferdinand du Bois zodanig omgebouwd dat de laatste sporen van zijn oorspronkelijk uitzicht er verloren bij gingen; het was nu klassicistisch van stijl. Na de vernietiging van dat klassicistisch bouwwerk in 1918 werd het huidige kasteel in het begin van de jaren twintig gebouwd. Alleen de vijver herinnert nog enigszins aan de oorspronkelijke bestemming.

Een 300-tal meter ten westen van de kasteelingang stond er tot in de winter van 1941-42 een reusachtige linde, bekend onder de naam Meirelinde. In zijn werkje Notice historique sur la commune et l'église de Vosselaere (1845) schreef de historicus A.L. Van Hoorebeke over deze merkwaardige boom het volgende (in vertaling) :

"Deze reus heeft een basisomtrek van 9,75 m. ; op menshoogte is dat nog meer dan 8 m. In 1794 hebben vandalen een opening in de boom gemaakt ; binnenin is er nu een ruimte van 4,80 m. hoogte en een omtrek van 17 voet 3 duim (=ruim 5 meter). In die holte zijn er twee bomen gegroeid, of beter twee delen van de stam, die niet uitgehakt werden. Die twee bomen waarvan de ene een diameter heeft van 4 en een halve voet en de andere van 2 en een halve voet, hebben niet verhinderd dat op 7 september 1838 dertig personen terzelfdertijd een plaats vonden in de holte van die kolos. De kroon heeft een omtrek van 228 voet (ruim 65 meter) of een diameter van 76 voet (ruim 20 meter). Die reusachtige boom, die bijna zonder weerga is in Europa, ziet er nog levenskrachtig uit en schijnt nog lang te zullen leven."

Een oude linde stond alleen in 't naakte veld. Rond haar de eenzaamheid. Zij zag van ver, door het lover de linde in het woud, haar zuster, staan en zuchtte diep en dacht : - wat moet gij toch gelukkig zijn !

Een hoge beuk staat nevens u, beschermend zijn brede takken over u uitstrekkend ; ik ben hier gans alleen. Uw jonge scheutjes worden bomen onder uw schaduw ; de mijne worden afgesneden en verbrand. En, rondom u, vermengen ook de slanke es, de glanzende abeel, de jonge, sterke eik hun lommerige takken met uw groen ; als goede vrienden en verwanten, die u zoenen op de wangen ; aan mijn voeten groeit alleen een dor en mager gras en mijn wijde en wanhopig uitgestrekte armen hebben nooit een broederlijke hand genaakt. En ik zie ook nog de zachte treurwilg wenend voor u neerbuigen, als nam hij deel in iets dat u bedroeft, terwijl ik niets hoor dan mijn eigen klachten, in de weemoed die mij 't hart aangrijpt.

(De Linde)

Uit : De avondklokjes (1911)

Daar komt het ! Een sonore, weemoedvolle melodie : de klanken van Vannelaar ! Ik zie de toren niet, maar hoef hem ook niet te zien : van ver herken ik de zware, volle, dromerig-wiegende tonen van de oude, oude klok. 't Is als een grote, machtige stem uit het verleden, die elke avond, voor een poosje, met de levenden komt spreken...
Lovergem antwoordt ! Lovergem, het lieve, tere, blonde Lovergem, als een vogelnestje in verre bomen. En zijn klokje klinkt heel zacht, heel week, ook wel van weemoed, maar niet zonder hoop, als wilde 't toch herinneren aan de schone, lieve dagen van het leven...
En 't laatst van al komt Amertinge ! O ! die kalme, rustige, serene stem van Amertinge ! Hier geen zware galm van sombere zwaarmoedigheid en ook geen lichte trippelklank van al te rooskleurig optimisme : de avondklok van Amertinge draagt het sereen-bedaarde en stemmig geluid van de eenvoudige en ernstig volbrachte levensdag...

Uit : De Roman van de Schaatsenrijder (1918)

Ik was zeer zeker, in al die jaren, de knapste rijder van de streek geworden. En voor de kinkels die daar pijprokend, met de handen in hun broekzakken langs de oever stonden, maar bovenal voor Tieldeken, die ook kwam kijken als 't daarbinnen in de herberg niet te druk was, vertoonde ik mijn stoutste kunsten en genoot van een triomf die de eerste in mijn leven was.

- Ha, meniere, gij keun rijen, zille ! klonk het om mij heen. En soms sloeg Tieldeken haar handen van bewonderende verbazing in elkaar en riep geestdriftig uit :

- Ha moar meniere toch, woar hê-je gij da galierd !

- Hij rijdt zue goed as boerke van Meilegem ! beweerden enkelen...

Uit : De Roman van de Schaatsenrijder (1918)

Ik heb steeds een grote liefde gevoeld voor de Meilegemse Meersen. Iets, - ik weet niet wat -, heeft mij daar altijd van kindsbeen af aangetrokken en trekt mij nu nog aan. Het waren breed-uitgestrekte weilanden, met verre bomen aan de einder ; gelegen tussen de begroeiende berm van het kanaal links en de opgolvende landouwen rechts, als een wijd en stil-glanzende groen meer onder de schone, hoge hemel.

De strakke lijn langs het kanaal met de evenwijdig van elkaar gespatieerde bomen, had geen bijzondere bekoring, maar de andere zijde, naar de velden toe, was een en al liefelijke poëzie. Daar goldfen korenakkers, daar somberden bossen, daar strekten zich drevén uit tot ver in 't land ; daar waren intieme hoekjes, die steeds zonnelachten, daar stonden huisjes en boerderijtjes als geschilderd : roze, gele, groene, met pittoreske strodaken en blinkende ruitjes...

Helaas, bijna 100 jaar na het verschijnen van deze tekst is de Meirelinde ter ziele gegaan. Wel leeft ze voort in de herinnering van de streekbewoners, uit wier mond wij ook nog enkele sterke verhalen konden noteren.

Zo wist iemand ons te vertellen dat in de holle stam geregeld vier Vosselaarse bejaarden bijeenkwamen om er - ook bij slecht weer - een "boompje" in te kaarten.

In bovengenoemd werkje wordt nog gesuggereerd dat er onder Meirelinde vroeger wellicht recht gesproken werd. Aangezien de heerlijkheid van Meire o.a. haar eigen baljuw had, lijkt ons dat verre van onwaarschijnlijk. Op de reeds genoemde gravure van 1547 zien we vlakbij de kasteelpoort een reusachtige boom met daaronder een bankstel : wellicht een "recht-bank" ?

Volgens De Potter en Broeckaert zou zich tussen de kasteelpoort en Meirelinde eertijds ook de galg bevonden hebben, vandaar de landnaam Galgestik.

We volgen de Meirestraat niet verder, maar keren een 50-tal meter op onze stappen terug en slaan ter hoogte van een mooie eikenrij links een veldwegje in. Dat brengt ons dan op de "rug" van Vosselarekouter, naar ons gevoelen de mooiste kouter van de streek. Weer vallen enkele typische landschapskenmerken op : geen bomen op de kouterrug, ook geen bebouwing (behalve een recente varkenswekerij) ; gebouwen treffen we weer aan op de grens van de kouter en de valleigronden.

Achter ons hebben we nog een prachtig uitzicht op het park van Meirekasteel, enkele boerderijtjes en de Leievallei. Vóór ons ligt de vrij diepe vallei van de Opperkale, waarin omstreeks 1845 het Schipdonkkanaal gegraven werd. Sedert de verbredingswerken aan dat kanaal (1980) is de vallei er helaas erg kaal uit gaan zien. Opvallend is ook het grote aantal kerktorentjes dat vanop deze observatiepost te zien is. Van links naar rechts ontdekken we achtereenvolgens de torens of torentjes van Bachte, Astene, Deinze, Zeveren, Meigem (vlak vóór ons op de andere oever van de vallei), Poesele, Nevele en Vosselare. Dichterbij, tussen de kouter en het kanaal bemerken we drie mooie boerderijen, waaronder helemaal links het Poortakkergoed.

Hoewel ons wandelpad nergens op Meigems grondgebied komt, mag er toch iets meer over dit mooi gelegen dorpje verteld worden.

Allereerst iets over Buysse en Meigem.

In De Roman van de Schaatsenrijder (1918) zingt Buysse uitvoerig de lof van de "Meilegemse Meersen" (o.i. de Meigemse meersen). Die meersen blijken het hele jaar door een grote aantrekkingskracht op de jonge Buysse uitgeoefend te hebben. In de zomer ging hij er zich amuseren met de "koewach-

SCHIPDONKKANAAL

GRENS MEIGEM 1940

KERK VOSSELARE - 1900

tertjes", die houtvuurtjes stookten en er kikkers en aardappelen op roosterden. In het najaar ging hij roeien op de intussen overstroomde vlakke en in de winter kon hij er naar hartelust schaatsrijden en ook al eens een glaasje drinken in het aangename gezelschap van Tieldeken, de dochter uit de herberg 't Gemeentehuis. Die twintig bladzijden over de "Meilegemse Meersen" behoren tot de mooiste van Buysse's werk. Veel minder idyllisch is helaas de rol die Meigem in de tweede wereldoorlog gespeeld heeft.

Hier, achter het Poortakkergoed, zijn de Duitse troepen er op 25 mei in geslaagd het Schipdonkkanaal over te steken en er een pontonbrug te slaan. Een van de laatste haarden van Belgische weerstand werd aldus ontmanteld. Tijdens de verdere inname van Meigem op 25 en 26 mei sneuvelden eveneens bij verrassing nog enkele Duitse soldaten. Mogelijk is dat de oorzaak van het feit dat de Meigemse bevolking op 26 mei samengedreven wordt in de kerk. In de morgen van 27 mei mogen vrouwen, kinderen en bejaarden het gebouw verlaten, maar na de middag grijpt het grote drama van Meigem plaats.

In de rechterzijbeuk ontploffen een paar granaten met een waar bloedbad als gevolg : zeventwintig doden, dertien verminkten en tientallen gewonden. Over het hoe en waarom van deze tragische gebeurtenis hangt ook nu nog een waas van mysterie en onzekerheid.

In de hoop dat we de gruwel van de oorlog nooit meer zullen kennen, zetten we onze wandeltocht in dit mooie gebied voort. We volgen de kouterweg tot het einde. Daar gaat het naar rechts, de vrij drukke Kouterstraat op. Die volgen we - aan de linkerkant ter wille van de veiligheid - over zo'n 700 meter, tot we de dorpskom van Vosselare bereiken. Op bouwkundig vlak valt hier weinig merkwaardigs te bespeuren. Wel houden we even halt bij de kerk.

Tot 1918 bezat Vosselare een van de mooiste kerken van Oost-Vlaanderen. Het was een gothisch bouwwerk dat, afgezien van de verbouwingen en uitbreidingen, dateerde van de 15de eeuw. Het pronkstuk was vooral de monumentale achthoekige vieringtoren, die een hoogte had van 56 meter en - net als de andere 15de-eeuwse delen - gebouwd was in witte Balegemse steen. Rond de voet van de toren was er bovendien een sierlijke galerij.

Deze mooie kerk is bij de hardnekkige gevechten van de laatste oktoberdagen in 1918 bijna volledig verwoest. Het in 1921-1923 herbouwde monument werd in 1940 andermaal verwoest. In de nacht van 24 op 25 mei wilden Belgische Genietroepen om strategische redenen de toren, die een uitstekende observatiepost was, dynamiteren. De lading

Uit : De familie Lovaert, orgel- en beiaardbouwers door
Gh. Potvlieghe
(Berichtenblad van Het Land van Nevele, 1972)

Dat de werkzaamheden van de inmiddels totaal vergeten geraakte Lovaerts sinds hun dood genegeerd werden, is wellicht te wijten aan het feit dat zij in wezen aan het rococo-procédé gehecht bleven wat de pijpfaaktuur betreft en, ondanks de toen reeds toenemende overheersing van de romantiek, naar eigen geweten en overtuiging bleven doorwerken.

Precies die orgelbouwers die als "classicisten" in de romantiek verloren liepen, zijn in de zuidelijke Nederlanden reeds tegen het einde van de 19de eeuw totaal in de vergeethoek geraakt. De ontdekking van hun oeuvre thans leidt echter tot de vaststelling dat die "behoudsgezinde" orgelmakers bijzonder belangrijke scheppingen nalieten, die meestal het werk van de zgn. vooruitstrevenden overtroffen.

Dit geldt ook voor het werk van de Lovaerts. Binnen de tijdspanne van ruim een halve eeuw ontwikkelden zij zich tot heel originele kunstenaars. Op een merkwaardige en boeiende wijze hebben zij de rococo ontwikkeld tot een "klassieke" stijl. Dit ging gepaard met een hang naar oorspronkelijkheid in de opbouw, de dispositie, mensurering en pijpenmakelij, en ook in de meest uiteenlopende types van kasten en de versiering ervan. Lovaert maakte diverse orgeltypes : van bescheiden éénmanualige orgels tot een instrument als dat in de hoofdkerk van Eeklo, met drie klavieren en pedaal. Telkens treft de klank door een slanke, fluwelige toon en vurige tongspelen.

EEN DRIES (TEKENING G. SCHAECK)

dynamiet was echter zo groot dat het hele kerkgebouw vernietigd werd. In 1951-1952 is dan het huidige kerkgebouw opgetrokken, voor het merendeel in rood-bruine baksteen. Daarbij is men drastisch van de oorspronkelijke bouwwijze afgeweken, o.a. in die zin dat de toren nu naast het kerkgebouw is komen te staan. Alleen de westgevel heeft men ongeveer in de oorspronkelijke stijl en met gelijkaardige zandsteen herbouwd ; hij getuigt nog enigszins van het monumentale bouwwerk dat hier ooit heeft gestaan. In de rechterzijmuur zijn er verscheidene ijzeren ringen ingemetseld. Daaraan werden de paarden vastgebonden bij de paardenwijding, een oud gebruik dat ook nu nog in deze Sint-Elloiparochie in ere wordt gehouden (laatste zondag van juni).

In de vroegere kerk bevond zich een Lovaertorgel van 1833. Het is ook het oudste bekende werk van de orgelbouwende familie Lovaert uit Nevele, waarover hieronder iets meer.

Toen Clement Lovaert (° ongeveer 1763 te Poesele) in 1828 zijn smidse overliet aan zijn zoon Leonard (° 1802 te Nevele), bouwde deze laatste het atelier om tot een schrijnwerkerij, die zeer kort daarop uitgroeide tot een orgelmakerij. Als orgelbouwer is Leo Lovaert waarschijnlijk een autodidakt. Tot 1849 woonde hij in de Langemunt te Nevele, waar hij intussen bijgestaan werd door zijn drie zonen Evarist (° 1829), Ludovicus (° 1830) en Xaveer (° 1835). In 1849 verhuisde hij naar Deinze en in 1852 had de familie haar atelier in de Sint-Pietersnieuwstraat te Gent ; daar stierf Leo in 1880.

Van de drie zonen van Leonard bleef alleen Ludovicus tot zijn dood (in 1884) werkzaam in het familiebedrijf te Gent. De Lovaerts bouwden en herstelden heel wat orgels van hoge kwaliteit. Hun merkwaardigste schepping is ongetwijfeld het orgel van de hoofdkerk te Eeklo, maar ook dichterbij, te Poesele, kan men nog een van die merkwaardige Lovaertorgels beluisteren.

Onmiddellijk voorbij de kerk, ter hoogte van café "Den Appel", slaan we links de Koestraat in. Die straat brengt ons naar de ietwat lager gelegen Blasiusdries.

Net als een kouter had de dries iets te zien met een bepaalde landbouwtechniek. De dries was een pleintje waar rond boerderijen geschaard lagen, meestal met hun stallen naar het pleintje gericht. Op het gemeentelijk plein lag een drenkput en het vee werd er 's avonds samengedreven. De Blasiusdries was van het rechthoekige type en is gelegen op de overgang van de Kouter van Vosselare naar de alluviale gronden en weiden van de Kale. Merkwaardig is dat deze

MUSEUM RIETGAVERSTEDEN - NEVELE
HOEKJE VAN DE CYRIEL BUYSSE-AFDELING

dries door de gemeentegrens van Vosselare doorsneden is, waarbij het grootste gedeelte van de dries op Vosselare gelegen is. Zijn naam heeft niets te zien met de heilige Blasius, aangezien de dries vroeger Blaersersdries heette, waarin we de familienaam De Blasere herkennen. Om het vee van de dries naar het weiland te drijven gebruikte men een driftweg, later werd dit het toponiem dreef. De Koestraat is ongetwijfeld zo'n driftweg. De vraag is of de weg van de Blasiusdries over "den Hul", langs de huidige Zeistraat ook niet als driftweg beschouwd kan worden naar de gemene weiden van de Egelare en de Oostbroek.

Aan het einde van de Blasiusdriesstraat komen we weer op "den Hul". Hier loopt het Cyriel-Buyssepad ten einde. Wij hopen dat U een aangename en leerrijke tocht achter de rug hebt en dat U de wandeling nog wel eens komt overdoen. Er valt altijd nog wel iets te ontdekken en bovenal is het zo dat de wisselende seizoenen het "thuisland" van Buysse steeds weer nieuwe charmes geven.

Tot slot bevelen wij U nog een bezoek aan het centrum van Nevele aan. Daar wordt U nog op drie merkwaardige punten met Cyriel Buysse geconfronteerd :

1. Als U naar links de Langemunt ingaat, dan ziet U aan de rechterkant (Nr. 9) het geboortehuis van de zusters Loveling (de dichters Rosalie en Virginie en Buysse's moeder Pauline).
2. Gaat U verder de brug over het Schipdonkanaal over, dan komt U op de markt van Nevele. Daar begint naar het westen de Cyriel Buyssestraat (vroeger Tieltstraat). Een 150-tal meter in die straat staat rechts (Nr. 38) het huis waar Cyriel Buysse zijn jeugd heeft doorgebracht en waar zijn eerste belangrijke werken ontstaan zijn. Achteraan zijn ook de gebouwen van de vroegere cichoreifabriek Buysse-Loveling zichtbaar.
3. Als u nu terugkeert naar de markt en links de A.C. Van der Cruyssenstraat inslaat, dan komt U aan het einde bij het museum Rietgaversteden, het onovertrefbare eenmanswerk van de heer Antoine Janssens. Naast een rijk gestoffeerd heemkundig gedeelte bevat het ook een literaire afdeling. Daar treft U o.a. heel wat handschriften en persoonlijke voorwerpen van Cyriel Buysse aan. Het museum is toegankelijk iedere eerste zondag van de maand van 14 tot 18 uur en op aanvraag. Warm aanbevolen.